

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВОСУДДЯ

В И С Н О В О К

щодо проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку виїзду дитини за межі України (реєстр. № 6647 від 23 червня 2017 року)

Комітет з питань правової політики та правосуддя розглянув на своєму засіданні 16 листопада 2017 року (протокол № 65) на відповідність Конституції України проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку виїзду дитини за межі України (реєстр. № 6647 від 23 червня 2017 року), поданий народними депутатами України Палатним А.Л. та іншими (далі – Законопроект).

Згідно з пояснювальною запискою до Законопроекту він розроблений з метою уточнення порядку виїзду дитини за межі України, в частині спрощення механізму надання батьками згоди на виїзд дитини за межі України, передбачення можливості виїзду на підставі рішення суду у разі відсутності згоди одного з батьків, а також надання спрощеного порядку тимчасового виїзду дитини за межі України для лікування, участі у міжнародних олімпіадах, міжнародних музичних, художніх та інших творчих конкурсах, міжнародних дитячих змаганнях, спортивних заходах тощо.

Для досягнення мети пропонується внесення змін до Сімейного і Цивільного кодексів України та Закону України «Про охорону дитинства», згідно яких удосконалюється механізм порядку виїзду за межі України дитини, яка не досягла шістнадцяти років.

Вирішуючи питання про відповідність Законопроекту положенням Конституції України, Комітет виходить з такого.

Україна є соціальною, правовою державою, в якій визнається і діє принцип верховенства права; людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю; права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним

обов'язком держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність; усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах; конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані; при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод; громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом; конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України (статті 1, 3, частина перша статті 8, стаття 21, частини друга, третя статті 22, частина перша статті 24, частина перша статті 64 Основного Закону України).

Згідно з Конституцією України кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну (стаття 33).

Відповідно до Основного Закону України сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою (частина третя статті 51).

В Україні визнається і діє принцип верховенства права; Конституція України має найвищу юридичну силу; закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частини перша, друга статті 8 Основного Закону України).

Виключно законами України визначаються, зокрема, засади регулювання шлюбу, сім'ї, охорони дитинства, материнства, батьківства (пункт 6 частини першої статті 92 Конституції України).

Відповідно до Закону України "Про охорону дитинства" держава має забезпечувати належні умови для виховання, фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку дітей, їх соціально-психологічної адаптації та активної життєдіяльності, зростання в сімейному оточенні в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності (стаття 4). Пріоритетом у правовому регулюванні сімейних відносин є забезпечення кожної дитини сімейним вихованням, можливістю духовного та фізичного розвитку (частина друга статті 1 Сімейного кодексу України).

За частиною першою статті 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Відповідно до частини сьомої статті 7 Сімейного кодексу України дитина має бути забезпечена можливістю здійснення її прав, установлених Конституцією України, Конвенцією про права дитини, іншими міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Згідно з положеннями Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року (далі - Конвенції про права дитини), ратифікованої Постановою

Верховної Ради Української РСР від 27 лютого 1991 року № 789-ХІІ, в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини; Держави-учасниці зобов'язуються забезпечити дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права й обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом, і з цією метою вживають всіх відповідних законодавчих і адміністративних заходів (пункти 1, 2 статті 3).

Відповідно до зобов'язання Держав-учасниць за пунктом 1 статті 9 заява дитини чи її батьків на в'їзд у Державу-учасницю або виїзд із неї з метою возз'єднання сім'ї повинна розглядатися Державами-учасницями позитивним, гуманним і оперативним чином. Держави-учасниці надалі забезпечують, щоб подання такого прохання не призводило до несприятливих наслідків для заявників та членів їх сім'ї. Дитина, батьки якої проживають у різних державах, має право підтримувати на регулярній основі, за виключенням особливих обставин, особисті відносини і прямі контакти з обома батьками. З цією метою і відповідно до зобов'язання Держав-учасниць за пунктом 2 статті 9 Держави-учасниці поважають право дитини та її батьків залишати будь-яку країну, включаючи власну, і повертатися в свою країну. Щодо права залишати будь-яку країну діють лише такі обмеження, які встановлені законом і необхідні для охорони державної безпеки, громадського порядку (*order public*), здоров'я чи моралі населення або прав і свобод інших осіб і сумісні з визнаними в цій Конвенції іншими правами. Держави-учасниці вживають заходів для боротьби з незаконним переміщенням і неповерненням дітей із-за кордону. З цією метою Держави-учасниці сприяють укладанню двосторонніх або багатосторонніх угод чи приєднуються до чинних угод (статті 10, 11 Конвенції про права дитини).

Згідно із принципами 2 та 8 Декларації прав дитини, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН від 20 листопада 1959 року, дитині законом та іншими засобами має бути забезпечений спеціальний захист і надані можливості та сприятливі умови, що дадуть їй змогу розвиватися фізично, розумово, морально, духовно та соціально, здоровим і нормальним шляхом, в умовах свободи та гідності; при ухваленні з цією метою законів основною метою має бути найкраще забезпечення інтересів дитини; дитина за будь-яких обставин має бути серед тих, які першими одержують захист і допомогу.

Відповідно до статті 141 Сімейного кодексу України, мати, батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою; розірвання шлюбу між батьками, проживання їх окремо від дитини не впливає на обсяг їхніх прав і не звільняє від обов'язків щодо дитини (частини перша, друга).

Згідно із частинами першою, другою та четвертою статті 150 Сімейного кодексу України, батьки зобов'язані виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини, а також піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток; батьки зобов'язані поважати дитину.

Мати, батько та дитина мають право на безперешкодне спілкування між собою, крім випадків, коли таке право обмежене законом (стаття 153 Сімейного кодексу України).

Відповідно до частин першої та другої статті 155 Сімейного кодексу України, здійснення батьками своїх прав та виконання обов'язків мають ґрунтуватися на повазі до прав дитини та її людської гідності; батьківські права не можуть здійснюватися всупереч інтересам дитини.

Статтею 157 Сімейного кодексу України визначено, що питання виховання дитини вирішується батьками спільно; той із батьків, хто проживає окремо від дитини, зобов'язаний брати участь у її вихованні і має право на особисте спілкування з нею; той із батьків, з ким проживає дитина, не має права перешкоджати тому з батьків, хто проживає окремо, спілкуватися з дитиною та брати участь у її вихованні, якщо таке спілкування не перешкоджає нормальному розвитку дитини (частини перша, друга, третя).

Згідно з статтею 16 Закону України «Про охорону дитинства», дитина, батьки якої проживають у різних державах, має право на регулярні особисті стосунки і прямі контакти з обома батьками; дитина та її батьки для воз'єднання сім'ї мають право на вільний в'їзд в Україну та виїзд з України у порядку, встановленому законом; батьки, інші члени сім'ї та родичі, зокрема ті, які проживають у різних державах, не повинні перешкоджати одне одному реалізувати право дитини на контакт з ними, зобов'язані гарантувати повернення дитини до місця її постійного проживання після реалізації нею права на контакт, не допускати неправомірної зміни її місця проживання.

Частинами другою та третьою статті 291 Цивільного кодексу України передбачено, що фізична особа не може бути проти її волі розлучена з сім'єю, крім випадків, встановлених законом; фізична особа має право на підтримання зв'язків з членами своєї сім'ї та родичами незалежно від того, де вона перебуває.

Відповідно до статті 32 Закону України «Про охорону дитинства», у порядку, встановленому законодавством України та відповідними міжнародними договорами, держава вживає заходів для недопущення незаконного переміщення, вивезення та неповернення дітей з-за кордону, їх викрадення, торгівлі дітьми; держава вживає всіх необхідних та можливих заходів для розшуку та повернення в Україну дітей, які були незаконно вивезені за кордон, у тому числі у зв'язку з обставинами, пов'язаними з воєнними діями і збройними конфліктами.

Згідно статті 6 Сімейного кодексу України, правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття; малолітньою вважається дитина до

досягнення нею чотирнадцяти років; неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.

Відповідно до статті 313 Цивільного кодексу України, фізична особа має право на свободу пересування; фізична особа, яка досягла чотирнадцяти років, має право на вільне самостійне пересування по території України і на вибір місця перебування; фізична особа, яка не досягла чотирнадцяти років, має право пересуватися по території України лише за згодою батьків (усиновлювачів), опікунів та в їхньому супроводі або в супроводі осіб, які уповноважені ними; фізична особа, яка досягла шістнадцяти років, має право на вільний самостійний виїзд за межі України; фізична особа, яка не досягла шістнадцяти років, має право на виїзд за межі України лише за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальників та в їхньому супроводі або в супроводі осіб, які уповноважені ними (частини перша, друга, третя).

Разом з тим, згідно із частиною першою статті 55 Конституції України, права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Право на судовий захист належить до основних, невідчужуваних прав і свобод людини і громадянина та відповідно до частини другої статті 64 Основного Закону України не може бути обмежене навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Частина перша статті 55 Конституції України відповідає зобов'язанням України, які виникли, зокрема, у зв'язку з ратифікацією Україною Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, Конвенції про захист прав і основних свобод людини (1950 рік), що згідно зі статтею 9 Основного Закону України є частиною національного законодавства України.

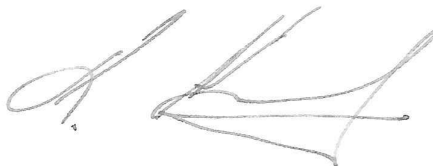
Відповідно до частин першої та третьої статті 124 Конституції України, правосуддя в Україні здійснюють виключно суди; юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення.

Таким чином, компетенція судів загальної юрисдикції поширюється на правовідносини, що виникли внаслідок виїзду дитини за межі України.

З огляду на зазначене, а також на те, що Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні, одним із повноважень якого є прийняття законів (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85), внесення запропонованих Законопроектом змін до чинного законодавства узгоджується з нормами Конституції України.

Враховуючи викладене, Комітет дійшов висновку, що проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку виїзду дитини за межі України (реєстр. № 6647 від 23 червня 2017 року), поданий народними депутатами України Палатним А.Л. та іншими, не суперечить положенням Конституції України.

Голова Комітету

Р.П. КНЯЗЕВИЧ